

WORKING PAPER č. 23/2008

Pracovní migrace ve vybraných zemích střední a východní Evropy

Aleš Franc

Listopad 2008

Řada studií Working Papers Centra výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky je vydávána s podporou projektu MŠMT výzkumná centra 1M0524.

ISSN 1801-4496

Vedoucí: prof. Ing. Antonín Slaný, CSc., Lipová 41a, 602 00 Brno,
e-mail: slany@econ.muni.cz, tel.: +420 549491111

PRACOVNÍ MIGRACE VE VYBRANÝCH ZEMÍCH STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ EVROPY

Abstrakt

Cílem této práce je analýza pracovních migrací ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovinsku, Rumunsku, Bulharsku, Litvě, Lotyšsku a Estonsku. Pozornost je věnována kvalitativním a kvantitativním charakteristikám migrující pracovní síly. Naznačeny jsou dopady pracovní migrace na národní trhy práce a ekonomický růst v těchto zemích.

Abstract

The main goal of this paper is to analyze labour migration in selected countries of Central and Eastern Europe: Slovenia, Romania, Bulgaria, Lithuania, Latvia and Estonia. The paper focuses on quantitative and qualitative characteristics of migrating workforce. Impact of labour migration on labour market and economic growth is also mentioned.

Recenzoval:
prof. Ing. Antonín Slaný, CSc.

ÚVOD

Součástí procesů globalizace je postupující integrace trhů práce. Intenzifikace migračních pohybů se týká jak zemí vyspělých, kde převládají imigrační toky, tak zemí méně vyspělých, které jsou charakteristické odlivem domácích pracovníků. Vliv pracovní migrace na ekonomický růst je považován za pozitivní. Jeden z přínosů plynoucí z rostoucí intenzity pracovních imigračních toků může mít podobu zaplňování mezer na domácím trhu práce. Odchod části domácí pracovní síly může zase v podmínkách vysoké nezaměstnanosti zmírnit napětí na trhu práce. Následný příliv remitancí může podporovat domácí spotřebitelskou poptávku a zvyšovat míru úspor domácností. Masivní odliv těchto pracovníků může však mít negativní vliv na ekonomický růst v důsledku akutního nedostatku pracovníků v některých odvětvích. Určité riziko může také vyplývat z odlivu vysoce kvalifikované pracovní síly (brain drain).¹

Cílem této práce je popis hlavních tendencí ve vývoji pracovních migrací a jejich ekonomických dopadů ve Slovinsku, Rumunsku a Bulharsku a třech pobaltských zemích (Litvě, Lotyšsku a Estonsku).² Každé zemi bude věnována samostatná kapitola. Jednotlivé kapitoly budou uvozeny stručnou charakteristikou výchozí situace a celkových migračních pohybů. Následuje analýza pracovních emigrací a imigrací a popis toku remitancí. Záběr této analýzy je významně ovlivněn nízkou dostupností statistických dat v některých zemích, které jednak komplikují vystižení kvantitativních a kvalitativních aspektů pracovních migrací a jednak způsobují jejich obtížnou srovnatelnost.

---

¹ Blíže viz Franc (2006).

² Jmenované země označujeme jako 6CE.

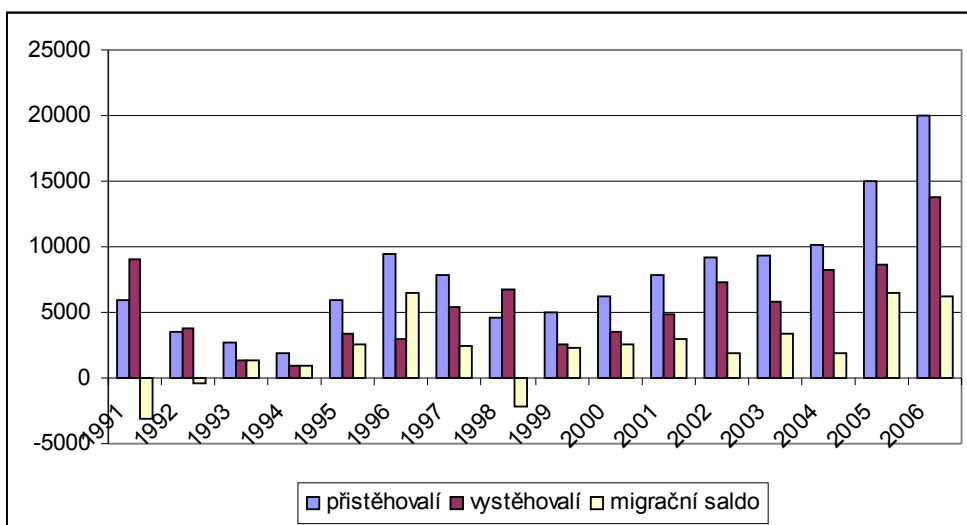
1. SLOVINSKO

1.1. Celková migrace

V komunistické etapě bylo Slovinsko nejvíce rozvinutou republikou bývalé Jugoslávie, do které směřovaly silné imigrační toky z ostatních republik. Slovinsko tedy v tomto období inkasovalo migrační zisky.³ Imigranti byli obecně lidé s nízkým vzděláním, kteří se ve Slovinsku uplatňovali hlavně v pracovně náročném těžkém průmyslu. Po získání nezávislosti v roce 1991 mohli ve stanovené lhůtě požádat o slovinské občanství (EWCO, 2007).

V grafu č. 1 vidíme oslabení migračních toků v první polovině 90. let, přechodné zesílení v letech 1995 a 1996 a pak trvalé zesilování od konce 90. let. Zvláště v posledních dvou letech sledovaného období jejich intenzita silně vzrostla. V roce 2006 se počet imigrantů ve srovnání s předchozím rokem zvýšil o 33 % a počet emigrantů o 60 %.

Graf č. 1: Mezinárodní migrační toky, 1991–2006

Zdroj: databáze Statistického úřadu Slovinska

V roce 2006 nejvíce Slovinců emigrovalo do Německa (20 %) a Rakouska (17 %).⁴ Od roku 2000 neustále roste počet imigrantů z Bosny a Hercegoviny (v roce 2006 dosáhl 43 %) a Srbska a Černé Hory (24 %).⁵ Ve srovnání s rokem 2005 byl zaznamenán i mírný nárůst počtu imigrantů – občanů EU-25. V roce 2006 jich do Slovinska

³ Z databáze Statistického úřadu Slovinska vyplývá, že příliv imigrantů kulminoval v 70. letech. V dekádě 1971–80 dosahovalo roční migrační saldo průměrného přebytku 5 725 osob, zatímco v předcházející dekádě to bylo 2 484 osob a v dekádě následující 3 698 osob.

⁴ Údaje v tomto odstavci byly čerpány ze studie EWCO (2007).

imigrovalo 1 339. Díky výraznému nárůstu imigrantů ze třetích zemí představovali občané EU-25 menší procentní podíl než v roce 2005 (7,3 %).

1.2. Pracovní migrace

Většina cizinců přicházejících do Slovinska jsou pracovní migranti (74 % v roce 2006), kteří představují přibližně 5 % aktivní populace ve Slovinsku (EWCO, 2007). I když se po roce 2004 počet pracovních migrantů z nových členských států EU poněkud zvýšil, je stále velmi nízký.

Pro pracovní imigranty z různých zemí existují ve Slovinsku různé pracovní režimy. Občané z nečlenských zemí EU musí žádat o pracovní povolení, pro občany EU byla tato povinnost zrušena po vstupu do Unie. Od té doby Slovinsko aplikovalo princip reciprocity pro ty staré členské státy, které neuvolnily své pracovní trhy. Od roku 2006 Slovinsko ustoupilo od principu reciprocity a v současnosti mají všichni občané EU/EHP na jeho pracovním trhu stejné podmínky jako občané Slovinska. Z důvodu statistické evidence jsou zaměstnavatelé povinni oznamovat zaměstnání občana EU.

Ve Slovinsku jsou rozlišovány tři typy pracovních povolení:

- osobní pracovní povolení (přechodné nebo trvalé) je vydáváno na základě žádosti individuálního občana ze třetí země a není vztaženo k poptávce na pracovním trhu;
- povolení k zaměstnání je vydáváno na omezenou dobu (standardně na 1 rok) na základě žádosti zaměstnavatele. V principu je vztaženo k poptávkové situaci na trhu práce a Služba zaměstnanosti může jejich počet regulovat v závislosti na počtu nezaměstnaných;
- povolení k práci je dočasné povolení, jehož doba trvání závisí na účelu práce, jedná se například o sezónní práce, školení cizinců ve slovinských firmách, apod. Toto povolení je vydáváno na základě žádosti zaměstnavatele a není podmíněno situací na slovinském pracovním trhu.

Od roku 2004 slovinská vláda stanovuje roční kvóty pro povolení k práci a povolení k zaměstnání, přičemž zákon stanovuje maximální limit ve výši 5 % aktivní populace ve Slovinsku. Součástí této kvóty nejsou migranti s osobním pracovním povolením, zahraniční manažeři a pracovníci ze zemí, kteří pracovní povolení nepotřebují.

Z tabulky č. 1 je vidět, že podíl cizinců na pracovní síle se kontinuálně zvyšuje. Zatímco v roce 2001 činil tento podíl 3,7 %, v roce 2006 to bylo o necelé dva procentní body více (5,6 %).

Tabulka č. 1: Vybrané charakteristiky pracovní migrace, 2001–2006

⁵ Ve srovnání s rokem 2005 počet imigrantů z Bosny a Hercegoviny vzrostl o 83 % a ze Srbska a Černé Hory o 34 %.

rok	celkový počet vydaných prac. povolení	registrace pracovníků bez prac. pov.	celkový počet cizích pracovníků	podíl cizích pracovníků na prac. síle (v %)
2001	33932		33932	3,72
2002	36059		36059	3,98
2003	39527		39527	4,51
2004	39030	1662	40692	4,67
2005	42967	3500	46467	5,27
2006	44654	5196	49850	5,62

Zdroj: výroční zprávy Služby zaměstnanosti za léta 2004, 2005 a 2006, databáze Statistického úřadu Slovinska, vlastní dopočty

Většinu pracovních migrantů tvoří pracovníci ze zemí bývalé Jugoslávie.⁶ V roce 2006 představovala tato skupina 90 % všech pracovních migrantů ve Slovinsku a 93 % migrantů s pracovním povolením. Většina z nich pochází z Bosny a Hercegoviny (v roce 2006 51 % z celkového počtu cizích pracovníků), Srbska a Černé Hory (17 %), Chorvatska (14 %) a Makedonie (9 %).

Po vstupu do EU se počet pracovních migrantů z nových členských států mírně zvýšil, zvláště o pracovníky ze Slovenska, méně pak o občany z České republiky, Polska a Maďarska. Zaměstnanost cizinců ze starých členských států je nízká. V roce 2005 bylo registrováno 5 635 zaměstnaných cizinců z EU, což je 12 % celkového počtu. Z občanů EU je ve Slovinsku zaměstnáno nejvíce Slováků (3 046), Italů (567), Rakušanů (348), Čechů (285), Němců (169), Poláků (143) a Francouzů (145).

Pracovníci přicházející z nečlenských států EU se uplatňují hlavně ve stavebnictví, železářském průmyslu, stravování, sezónních pracích v zemědělství a dopravě. Stavební průmysl je ve Slovinsku tradičně závislý na pracovních migrantech ze zemí bývalé Jugoslávie, kteří tak zaplňují mezeru na tamním trhu práce. Zaměstnavatelé totiž čelí ve Slovinsku potížím s nedostatkem domácích pracovníků na tento typ prací, kde není vyžadována žádná nebo jen nízká kvalifikace. Jedná se o práce fyzicky náročné a podprůměrně placené.

Pracovníci ze starých členských států obsazují většinou manažerské posty v podnicích vlastněných zahraničním kapitálem. V menší míře se jedná o pracovníky, kteří ve Slovinsku žijí a pracují již delší dobu nebo je pojí se slovinskými občany rodinné svazky.

Mezi lety 2001 a 2006 bylo 90 % povolení k zaměstnání vydáno na pracovní pozice, na které bylo nutné nejvýše středoškolské vzdělání. Podle údajů Služby zaměstnanosti jen 5 % pracovních migrantů disponovalo vyšším než středoškolským vzděláním. Pracovní povolení na místa vyžadující sekundární vzdělání se týkala zejména

⁶ Údaje ve zbytku této části jsou (nebude-li uvedeno jinak) čerpány ze studie EWCO (2007).

technických profesí. Povolení vyžadující terciární vzdělání se týkala vysoce kvalifikovaných technických profesí, lékařů a ekonomů.

Z dostupných materiálů vyplývá, že počet nelegálních migrantů, kteří pracují ve Slovinsku bude pravděpodobně malý, žádné oficiální odhady nejsou. V roce 2006 Inspektorát práce vykázal jen 77 případů nelegální práce cizinců.⁷

Emigrační potenciál Slovinců je nízký. Podle databáze LABORSTA, která obsahuje údaje o počtu Slovinců v zahraničí za období 1995–2002 je jejich počet stabilní a mírně přesahuje hranici 30 tisíc. Podle průzkumů 74 % Slovinců nikdy v zahraničí nepracovalo, 70 % o to ani nikdy neusilovalo a pouze méně než třetina by byla připravena v případě zajímavé pracovní nabídky na odchod do zahraničí (EWCO, 2007). Jako cílové země respondenti nejčastěji uváděli Německo, Rakousko a Velkou Británii.

Tabulka č. 2 ukazuje toky remitancí v období 2000–2006. Vyplývá z ní, že jsou v tomto období stabilní a nijak zvlášť významné.

Tabulka č. 2: Toky remitancí (v mil. USD) a podíl na HDP (v %), 2000–2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
příliv	205	201	217	238	266	264	283
podíl na HDP	1,1	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8	0,7
odliv	29	29	46	66	80	95	129
podíl na HDP	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3

Zdroj: www.worldbank.org/prospects/migrationandremittances, databáze DSI World Statistics, vlastní výpočty

⁷ Jednalo se o pracovníky ze zemí bývalé Jugoslávie, kteří neměli pracovní povolení.

2. RUMUNSKO

1.1. Celková migrace

Rumunsko je tradiční emigrační zemí. V komunistické éře byla emigrace omezována restrikcemi ze strany rumunských orgánů. Režim povoloval a v některých případech i nepřímo řídil emigrace etnických menšin, zejména Němců a Židů. V případě Maďarů byla situace odlišná. K větším odchodům docházelo až ve 2. polovině 80. let formou nelegálních přechodů hranic do sousedního Maďarska. Dočasná migrace byla motivována pracovními a studijními účely. Pracovní migrace byla řízena státem, většina rumunských pracovníků směřovala na střední východ, hlavně do zemí Perského zálivu (HWWI, 2007).

Během komunistické éry byl omezený také příliv imigrantů. Každý cizinec, zvláště občan „nepřátelské“ země, byl vládními orgány považován za potenciální nebezpečí. V tomto obecném postoji vůči cizincům existovaly i výjimky, například v případě zahraničních studentů ze zemí středního východu a afrických zemí, kteří od 70. let studovali na rumunských univerzitách (HWWI, 2007).⁸

Podle studie HWWI (2007) v prvních třech letech po pádu komunismu z Rumunska legálně emigrovalo 170 tisíc osob. Emigrační vlna kulminovala v roce 1990, kdy odešlo necelých 100 tisíc Rumunů v důsledku uvolnění hranic a politických a ekonomických turbulencí v zemi. Mezi emigranty převažovali příslušníci etnických menšin (hlavně Němci a Maďaři). Emigrace etnických Němců proběhla za asistence německé spolkové vlády. Nicméně hlavní pohnutkou k emigraci byl v té době motiv ekonomický. Na začátku 90. let získala řada vysoce kvalifikovaných a mladých emigrantů povolení k dlouhodobému pobytu v různých evropských zemích, USA a v Kanadě. Poté začali odcházet za prací do zahraničí i nekvalifikovaní a málo kvalifikovaní pracovníci z venkovských oblastí.⁹

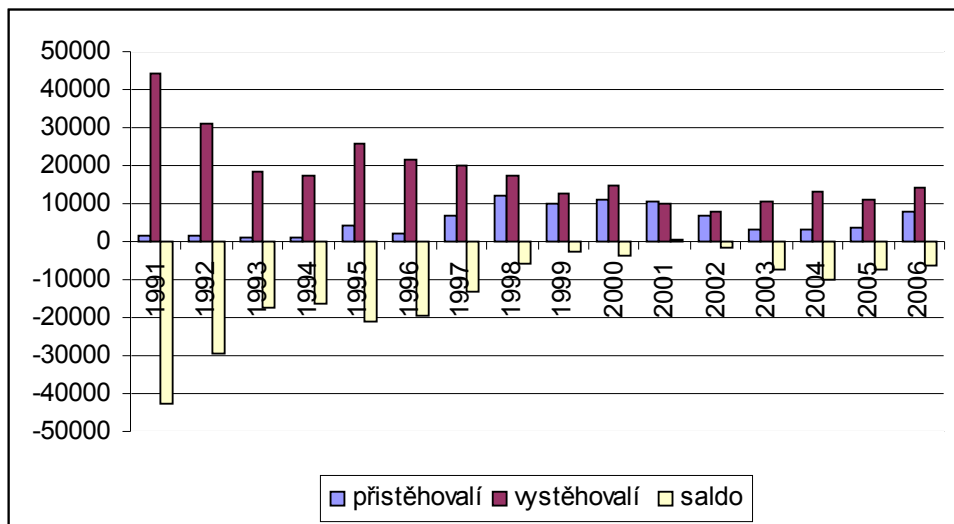
Následující graf potvrzuje, že v Rumunsku i nadále převažují emigrační toky. Rumunsko tak dlouhodobě zaznamenává migrační ztrátu. Od roku 2000 dochází ve srovnání předchozí dekadou k určitému oslabení migračních toků, a tím i ke zmírnění migrační ztráty.

---

⁸ Vrcholu tento počet dosáhl v roce 1981, kdy dosáhl necelých 17 tisíc, což reprezentovalo 7–8 % všech studentů zapsaných na rumunských univerzitách.

⁹ V tomto případě se jednalo o přechodné migrační pohyby.

Graf č. 2: Vývoj migrace a migračního salda, 1991–2006

Zdroj: databáze Statistického úřadu Rumunska

1.2. Pracovní migrace

V Rumunsku je každoročně stanovován limit udělených pracovních povolení na příští rok. Od roku 2004 dochází k výraznému nárůstu tohoto limitu. Tak zatímco v roce 2004 byl tento limit stanoven na 2 100, v roce 2006 již dosáhl 10 tisíc (EWCO, 2007). Tento nárůst souvisí jednak se zvyšujícím se nesouladem mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce a jednak s rostoucím počtem žádostí o pracovní povolení. V posledních několika letech zesílily migrace Rumunů na pracovní trhy v členských státech EU, což přispělo k nedostatku pracovních sil v některých sektorech.

Podle údajů cenzu z roku 2002 pracovalo na území Rumunska 10 852 cizích pracovníků,¹⁰ což znamenalo podíl na celkové pracovní síle 0,12 %. Studie EWCO (2007) zmiňuje poněkud odlišné výsledky studie Centra pro etnokulturní diverzitu, podle které pracovalo v zemi v září 2005 3 191 cizinců, z toho 517 (16 %) občanů EU, zbytek (2 674, tedy 84 %) pocházel z nečlenských zemí EU. Jednalo se nejčastěji o občany Turecka (1 295), Číny (375), Moldávie (339) a Libanonu (90).

Podle údajů tamního Ministerstva práce bylo k 1. září 2006 uděleno 5 302 pracovních povolení, z toho 27 % občanům Turecka, 15 % občanům Číny a necelých 15 % občanům Moldávie. Pracovní povolení se týkala sektoru obchodu (31 %), průmyslové výroby (29 %) a služeb (21 %).

¹⁰ To je necelých 43 % celkového počtu cizinců pobývajících v té době na území Rumunska po dobu delší než 1 rok.

Databáze LABORSTA obsahuje data o počtu vydaných pracovních povolení v časovém rozmezí 1991–1996 (kdy tento dosahoval 700) a pak 2000–2005. V roce 2000 jich bylo vydáno 1 574, do roku 2005 více než dvakrát více (3 678). I když se počet cizinců na rumunském trhu práce zvyšuje, jejich podíl na domácí pracovní síle je zanedbatelný.

Odhady počtu Rumunů pracujících v zahraničí se velmi liší. Spodní odhady udávají počet přesahující 1 milion osob, horní odhady hovoří až o dvou milionech Rumunů, což je necelá desetina celkové populace Rumunska. Z údajů databáze LABORSTA vyplývá, že pracovní emigrační tok z Rumunska sílí. Zatímco v roce 1995 odešlo za prací necelých 14 tisíc Rumunů, v roce 2006 to bylo přes 52 tisíc. Tento rozsáhlý exodus způsobuje problémy na rumunském trhu práce, který v některých sektorech trpí nedostatkem kvalifikovaných pracovníků.¹¹ Tento deficit sice vytváří tlak na zvyšování mezd, jejich výše ve srovnání s ostatními zeměmi ale není natolik zajímavá, aby byl zmiňovaný deficit pokryt přílivem pracovníků ze zahraničí.¹²

Nejoblíbenějšími cílovými destinacemi rumunských pracovníků jsou Itálie, Španělsko, Velká Británie a Německo (EWCO, 2007).¹³ Země pak trpí nedostatkem pracovníků ve zdravotnictví, zemědělství a stavebnictví. Jak můžeme vidět z tabulky č. 3, příliv remitancí od pracovních emigrantů od roku 2005 výrazně zesílil. Remittance v současnosti tvoří významný podíl na HDP (5,5 % v roce 2006). Tyto prostředky pomáhají zvyšovat životní standard rumunských spotřebitelů a stimulovat spotřebitelskou poptávku.

Tabulka č. 3: Toky remitancí (v mil. USD) a podíl na HDP (v %), 2000–2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
příliv	96	116	143	124	132	4733	6707
podíl na HDP	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	4,8	5,5
odliv	6	5	7	8	8	34	56
podíl na HDP	0	0	0	0	0	0	0,1

Zdroj: www.worldbank.org/prospects/migrationandremittances, databáze DSI World Statistics, vlastní výpočty

¹¹ Podle serveru www.workpermit.com chybí v Rumunsku 300 tisíc stavebních dělníků. Jejich skutečný počet dosahuje poloviny uvedeného odhadu a vzhledem ke konjunktúře v tomto odvětví je silně nedostatečný.

¹² Tato situace dokonce přiměla rumunskou vládu, aby podnikla kampaň, která má jednak přilákat do Rumunska cizince a jednak vyzývá Rumuny pracující v zahraničí k návratu domů.

¹³ Nejsou známa konkrétní čísla o struktuře pracovních emigrantů podle cílových zemí.

3. BULHARSKO

1.1. Celková migrace

Díky specifickým historického a politicko-ekonomického vývoje převládají v Bulharsku ve sledovaném období emigrační toky. Nejsilnější emigrační vlna přišla v roce 1989, která zahrnovala 218 tisíc osob.^{14,15} Uvolnění hranic využili k emigraci převážně Bulhaři tureckého původu.¹⁶ Poté došlo ke zmírňování emigračního toku, změnil se také jeho charakter z etnicko-politického na ekonomický. Mezi cenzy 2001 a 1992 se z Bulharska vystěhovalo 230 tisíc lidí, což znamená roční průměr 29 tisíc. Celkový počet imigrantů v tomto období dosáhl 18 450.

Ivanova (2007) uvádí, že v období 1996–2004 emigrovalo 196 tisíc Bulharů a 22 tisíc se jich vrátilo. Nejpreferovanější destinací bylo Německo (23 %), následované USA (19 %), Řeckem (8 %), Španělskem (8 %), Velkou Británií a Itálií (6 %).¹⁷

Studie EWCO (2007) věnovaná Bulharsku poskytuje následující údaje. Celkový počet migrantů postupně roste. Zatímco v roce 1990 představoval počet imigrantů v Bulharsku 21 500, v roce 2005 to bylo již 104 076, což z hlediska procentního podílu na domácí populaci představovalo nárůst z 0,2 % na 1,3 %. Tato studie dále uvádí, že největší imigrační komunitu (kolem 33 %) představují Rusové, na druhém místě jsou migranti z Blízkého východu a na třetím občané ze zemí bývalého SSSR (kromě Ruska). Významnou skupinu představují také migranti ze západního Balkánu (Albánci, Makonci a Srbové). Vzdělanostní struktura imigrantů je v průměru vyšší než domácích pracovníků.¹⁸

1.2. Pracovní migrace

V Bulharsku bylo v roce 2005 vydáno 1 060 pracovních povolení, což představuje zanedbatelný podíl na domácí pracovní síle. Největší skupinu tvořili Turci (21 %), dále Němci (13 %), Italové (8 %), Řekové (7 %) a Rusové (5 %) (EWCO, 2007). Z profesního hlediska

---

¹⁴ Údaje v tomto odstavci jsme čerpali z práce I. Baleva.

¹⁵ Mezi cenzy uskutečněných v letech 1985 a 1992 Bulharsko díky emigraci ztratilo necelých půl milionu občanů (461 332), přirozený přírůstek v tomto období činil 4 135 osob. Většinu (56 %) tvořili emigranti ve věkové skupině do 30 let.

¹⁶ Tento masivní odchod byl reakcí na asimilační politiku tehdejší bulharské vlády, která nutila etnické Turky ke změně jmen na křesťanská, zakázala výuku turečtiny na školách, atd.

¹⁷ Autorka dokonce uvádí odhad jiného autora, podle kterého na přelomu tisíciletí žilo v zahraničí 4 miliony Bulharů.

¹⁸ Bulhaři s vysokoškolským vzděláním tvoří 12 % celkové populace, zatímco mezi migranty je tento podíl 21 %.

převažovali konzultanti, techničtí odborníci, manažeři a dělníci (tento typ profesí obsazovali hlavně Turci).

Každá země, která je charakteristická masivními emigračními pohyby, se vystavuje riziku odlivu mozků. Ivanova (2007) uvádí, že tento jev se v Bulharsku intenzifikuje. Podle sociologických průzkumů asi 70 % vysoce kvalifikovaných pracovníků, kteří odešli za prací do zahraničí, nemá zájem se vrátit zpátky do Bulharska. Většina odcházejících vědců směřuje do Německa, Itálie, Francie a Británie, kde mají nesrovnatelně lepší materiální a finanční zázemí a celkově lepší podmínky pro svou práci. Odliv těchto pracovníků, kteří nemají zájem se vrátit zpět, tedy z hlediska dalšího socio-ekonomického vývoje Bulharska, představuje určité riziko.

Z tabulky č. 4 vyplývá, že příliv remitancí hraje významnou roli v bulharské ekonomice. Maxima (z hlediska absolutní hodnoty i podílu na HDP) dosáhl v roce 2003. V roce 2006 dosáhl příliv remitancí podílu na HDP ve výši 5,4 %.

Tabulka č. 4: Toky remitancí (v mil. USD) a podíl na HDP (v %), 2000–2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
příliv	58	826	1177	1718	1722	1613	1695
podíl na HDP	0,5	6,1	7,5	8,7	7,0	5,9	5,4
odliv	26	27	14	13	29	36	48
podíl na HDP	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2

Zdroj: www.worldbank.org/prospects/migrationandremittances, databáze DSI World Statistics, vlastní výpočty

4. LITVA

1.1. Celková migrace

Do konce 80. let byla mezinárodní migrace v Litvě intenzivní a relativně stabilní. Migrační pohyby se v Litvě, stejně jako v Estonsku a Lotyšsku, týkaly téměř výlučně území bývalého SSSR. Probíhající industrializace v baltských státech vyžadovala příliv pracovníků ze sousedních sovětských republik (hlavně Ukrajiny, Běloruska a Ruska) (Zukauskiene, 2005).

Tabulka č. 5 srovnává tyto migrační pohyby mezi jednotlivými baltskými státy a vyplývá z ní, že nejsilnější migrační toky se týkaly Lotyšska. V případě Litvy čistá migrace díky imigraci z republik SSSR dosahovala 6 až 8 tisíc osob ročně.¹⁹

Tabulka č. 5: Migrace mezi baltskými státy a býv. SSSR, 1960–89 (v tis.)

	Estonsko	Lotyšsko	Litva
imigrace celkem	655749	1032345	733092
roční průměr	21858	34412	24436
emigrace celkem	460623	723458	525524
roční průměr	15354	24115	17517
čistá migrace celkem	195126	308887	207568
roční průměr	6504	10297	6919

Zdroj: Gruzevskis (2004), s. 72

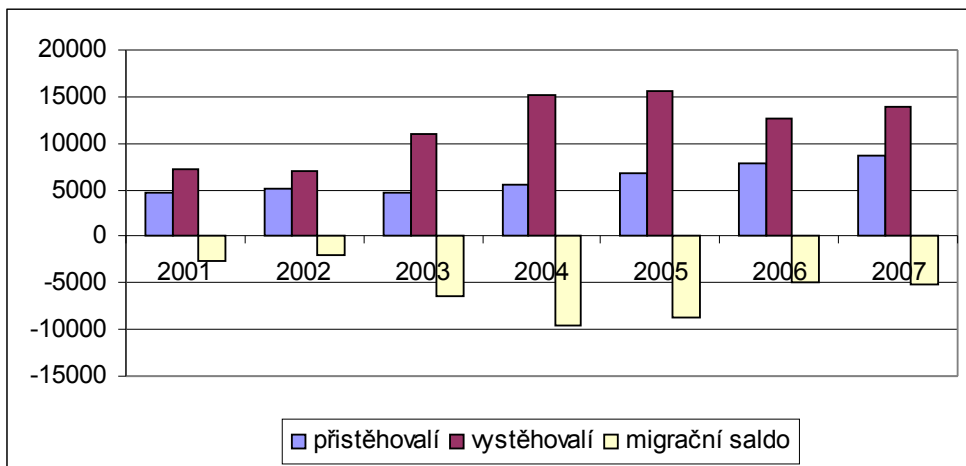
Politické, společenské a ekonomické změny po roce 1989 se odrazily také ve změně směru migračních pohybů. Zatímco v období zachyceném předchozí tabulkou Litva inkasovala migrační zisk, po získání samostatnosti v roce 1990 se trvale vyznačuje negativním saldem čisté migrace (HWWI, 2007). Tuto skutečnost dokládá i graf č. 3, který zachycuje migrační pohyby v období 2001–2007.

Gruzevskis (2004) uvádí, že na začátku 90. let byly emigrační pohyby charakteristické dvěma rysy: intenzivní emigrací rusky hovořících občanů a krátkodobými migračními pohyby do západních zemí. Emigrace rusky hovořícího obyvatelstva dosáhla vrcholu v roce 1992, kdy do zemí SNS emigrovalo 27 tisíc lidí (Zukauskiene, 2005). Většina emigrantů odcházela do Ruska, Ukrajiny a Běloruska, tedy zdrojových zemí imigrace v poválečném období. Od poloviny 90. let začala

¹⁹ Tento příliv imigrantů z ostatních regionů Sovětského svazu (zejména z Ruska, Ukrajiny a Běloruska) byl řízený vládními orgány, které tímto usilovaly o vytvoření těsnějšího pouta mezi centrální vládou v Moskvě a původně nezávislými pobaltskými státy. Postupující industrializace si také vyžádala další příliv pracovníků.

převažovat emigrace do západní Evropy a severní Ameriky. Po vstupu do EU a následném uvolnění pohybu pracovních sil v některých členských zemích začal narůstat počet Litevců studujících a pracujících v zahraničí.

Graf č. 3: Mezinárodní migrační toky, 2001–2007

Zdroj: databáze Statistického úřadu Litvy

Z grafu vidíme, že od roku 2003 došlo v Litvě k zesílení migračních toků. To se odráží i v nárůstu celkového počtu cizinců; zatímco v roce 2001 bylo v Litvě registrováno 35 tisíc cizinců²⁰ (1 % celkové populace), v roce 2007 to bylo necelých 40 tisíc (1,17 %). V roce 2005 největší podíl trvalých imigrantů pocházel z Velké Británie (necelých 18 %), Ruska (necelých 13 %) a Německa (kolem 10 %). Ve srovnání s dalšími pobaltskými státy, Lotyšskem a Estonskem, je v Litvě relativně malý počet cizinců. Je to dáno existencí velkorysejších naturalizačních procedur ve srovnání s těmito dvěma zeměmi.

1.2. Pracovní migrace

Bohužel nejsou k dispozici aktuální data o počtu cizinců pracujících v Litvě. Poslední údaj jsme získali z databáze LABORSTA za rok 2003, podle kterého v Litvě pracovalo 11 tisíc cizinců (0,7 % pracovní síly). Z dílčích údajů za další roky se dá usoudit, že tento podíl narůstá.

Z tabulky č. 6 je vidět, že počty vydaných pracovních povolení jsou nízké. Podíl pracovníků s pracovním povolením na celkové domácí pracovní síle v období 1995–2004 nedosahoval ani jednoho promile (EWCO, 2007). K této hranici se přiblížil až v roce 2005. Ze získaných materiálů můžeme konstatovat, že v posledních několika letech dochází k zesílení přílivu cizích pracovníků do Litvy. Podle serveru

²⁰ Údaje o počtu cizinců jsme získali z databází Eurostatu, při výpočtu podílu na celkové populaci jsme využili databáze Statistického úřadu Litvy.

<http://irzikevicius.wordpress.com> se například počet vydaných pracovních povolení v prvních třech kvartálech roku 2007 ve srovnání se stejným obdobím minulého roku zdvojnásobil na 4 253, což činí podíl 0,25 % na domácí pracovní síle.

Tabulka č. 6: Počty vydaných pracovních povolení, vybrané roky

	1995	2000	2004	2005
prac. povolení	410	701	609	1565

Zdroj: Sipavicieno (1997), www.eurofound.europa.eu

Největší počet pracovníků potřebujících pracovní povolení přichází do Litvy z Ukrajiny, Běloruska (více než 1/3) a Rumunska (18 %).²¹ Uplatňují se především v průmyslu, dále v dopravě a stavebnictví.

Hlavní pohnutkou k emigraci Litevců jsou ekonomické motivy. Podle oficiálních statistik opustilo zemi v období 2001–2005 skoro 62 tisíc Litevců, 83 % tvořily pracovní emigrace.²² Cílovými zeměmi litevských emigrantů v tomto období byly Irsko, Velká Británie, USA, Španělsko a Německo.²³ Podíl emigrantů se sekundárním stupněm dosaženého vzdělání dosahoval 64 %, univerzitní diplom získalo 21 % litevských emigrantů. Fenomén odlivu vysoce kvalifikovaných lidí (brain drain) není považován vládními orgány za závažný, protože spoléhají na návrat těchto osob do vlasti. Tomu odpovídají i průzkumy mezi univerzitními studenty; např. drtivá většina (92 %) studentů univerzity ve Vilniusu uvedla, že si dokáže představit jen dočasný pobyt v zahraničí.

Tabulka č. 7 ukazuje zesílení přílivu remitancí po vstupu do EU, což svědčí o rostoucímu počtu Litevců pracujících v zahraničí. Odliv remitancí je zanedbatelný.

²¹ Tyto údaje se vztahují k r. 2006 a pochází ze studie EWCO (2007).

²² Více než 37 % pracovních emigrantů bylo před odchodem ze země bez zaměstnání.

²³ Po vstupu do EU prudce stouply odchody do Velké Británie a Irsku. V Británii Litevci představovali 15 % všech pracovníků ze zemí EU-8 v roce 2005. Vykonávali zde převážně nekvalifikované práce v zemědělství, stavebnictví a pohostinství. V Irsku představovali větší podíl, 21 %. Uplatňovali se v podobných profesích; v poslední době roste i počet Litevců pracujících ve zdravotnictví.

Tabulka č. 7: Toky remitancí (v mil. USD) a podíl na HDP (v %), 2000–2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
příliv	50	79	109	115	325	634	622
podíl na HDP	0,4	0,7	0,8	0,6	1,4	2,1	2,1
odliv	38	29	31	42	28	47	54
podíl na HDP	0,3	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2

Zdroj: www.worldbank.org/prospects/migrationandremittances, databáze DSI World Statistics, vlastní výpočty

5. LOTYŠSKO

1.1. Celková migrace

Politické, společenské a ekonomické změny v Lotyšsku na začátku 90. let znamenaly podstatný posun v objemu a směru mezinárodních migrací. Lotyšsko, v sovětské éře imigrační země, se změnilo na zemi emigrační.²⁴

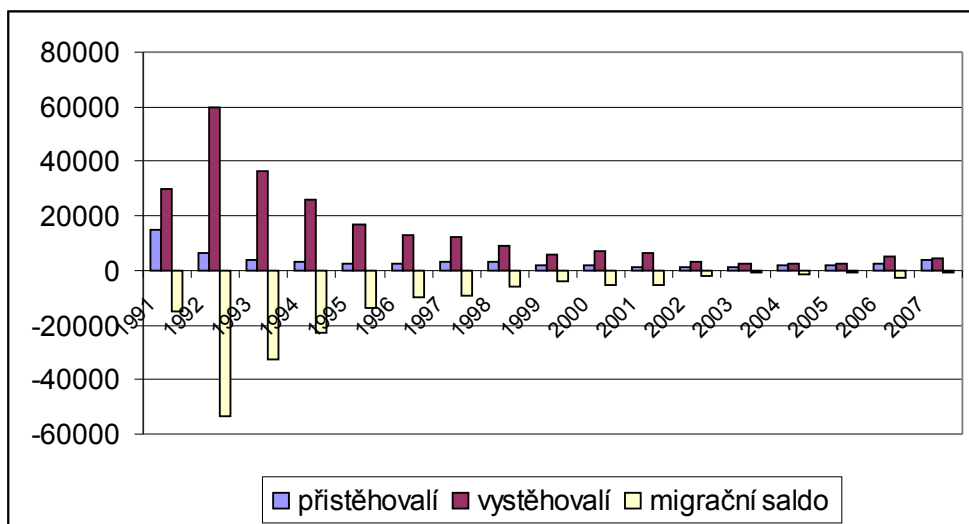
Tabulka č. 8: Migrační toky, různá období

	Imigrace	Emigrace	Čistá migrace
1951–1960	63988	45983	18005
1961–1970	47693	33587	14106
1971–1980	54864	42823	12041
1981–1990	50658	42395	8263
1991–1995	6168	33646	-27478
1996–2000	2445	9413	-6968
2001–2005	1557	3454	-1897

Zdroj: databáze Statistického úřadu Lotyšska

Mezinárodní migrace na začátku 90. let byla omezena na teritorium bývalého SSSR, v průběhu 90. let se migrační toky začaly týkat spíše evropských a ostatních vyspělých zemí. Stabilizace ekonomické a společenské situace v Lotyšsku se projevila i ve zmírnění migračních toků (viz graf č. 4).

Graf č. 4: Mezinárodní migrační toky, 1991–2007

Zdroj: databáze Statistického úřadu Lotyšska

²⁴ Tato charakteristika je platná pro všechny tři pobaltské země.

Z Ruska přichází do Lotyšska stále největší podíl trvalých imigrantů, i když se jeho podíl snižuje. Zatímco v roce 1995 podíl Rusů dosahoval 60 %, v roce 2004 to bylo 16,5 %.²⁵ Dochází k poklesu podílu Ukrajinců a Bělorusů (ze 7,4 % na 4,9 %, resp. z 5 % na 3,5 %). Rostl naopak podíl Litevců a Němců (z 1,9 % na 5,5 %, resp. z 4,9 % na 8,5 %). Co se týče trvalého přesídlení do zahraničí (emigrace), opět zaznamenáváme pokles podílu Ruska ze 70 % na 38,5 %. Ve sledovaném období došlo k poklesu podílu Běloruska (z 6,7 % na 4 %) a nárůstu podílu Německa a USA (z 5 % na 8,5 %, resp. ze 4 % na 6,2 %).

Pokud se podíváme na stavovou veličinu podílu cizinců na celkové populaci, registrujeme určitý pokles. V roce 2000 dosahoval podíl cizinců na celkové populaci 26 %, v roce 2007 to bylo jen 19 %.

1.2. Pracovní migrace

Celkový počet zaměstnaných cizinců v Lotyšsku není znám a publikovaná data si často (jako i v případě jiných zemí) odporují. Skutečností je, že počet zahraničních pracovníků v Lotyšsku není velký a od vstupu do EU postupně roste.

Databáze LABORSTA obsahuje jediný údaj o celkovém počtu zaměstnaných cizinců v Lotyšsku za rok 2001, podle kterého bylo v Lotyšsku zaměstnáno 175 500 cizinců (podíl 16 % na pracovní síle). Z tohoto zdroje jsme také získali údaje o vydaných pracovních povoleních. Je zde zřetelný rostoucí trend vydávaných pracovních povolení. Zatímco v roce 1995 jich bylo vydáno 598, v roce 1999 1 339, v roce 2004 7 400 a v roce 2006 11 100. Dvě třetiny z nich bylo vydáno občanům Ruska.

Platí zde obecná tendence jako u ostatních zemí; občané EU se uplatňují v kvalifikovaných (hlavně manažerských pozicích), občané ze zemí bývalého SSSR pak na místech, které nevyžadují vysokou kvalifikaci (textilní průmysl v případě žen, v případě mužů loďařský průmysl, stavebnictví, doprava a další odvětví) (EWCO, 2007).

Zvyšující se intenzita emigrace lotyšských pracovníků do zahraničí, která je motivována nízkou úrovní mezd²⁶ na tamním pracovním trhu vytváří v zemi problém nedostatku pracovníků v určitých profesích. Podle odhadů ministerstva hospodářství asi 50 tisíc Lotyšů v roce 2005 odešlo za prací do některé země EU. Údaje z databáze LABORSTA se poněkud liší. Podle nich odešlo v roce 2002 za prací do zahraničí 8000 Lotyšů, zatímco v roce 2006 14 100 občanů Lotyšska. Trend v podobě rostoucího počtu pracovních emigrantů ale potvrzují.

²⁵ Srovnávané údaje v tomto odstavci se týkají let 1995 a 2004. Získali jsme je z databáze Statistického úřadu Lotyšska.

²⁶ V posledních několika letech dochází k nárůstu reálných mezd, jejich absolutní úroveň je ve srovnání s ostatními vyspělými zeměmi EU stále nízká.

V roce 2005 agentura SKDS zveřejnila průzkum, podle kterého 139 tisíc až 207 tisíc Lotyšů zvažuje v průběhu následujících dvou let práci v zahraničí (EWCO, 2007). Vzniklý deficit na trhu práce by mohl poškodit ekonomický růst. Zlepšující se ekonomická situace v Lotyšsku může přispět k poklesu počtu emigrantů, jejichž motiv je dán finančními důvody, počet lidí odcházejících kvůli získání cenných zkušeností a znalostí to však neovlivní. Odhaduje se, že třetina emigrantů se vrátí zpět do Lotyšska. Oblíbenými cílovými zeměmi Lotyšů jsou Velká Británie a Irsko. Z hlediska srovnání je zajímavý údaj ze studie autorů Krisjane, Bauls a Eglite (2004), podle kterého je ochota Lotyšů k emigraci asi čtyřikrát vyšší než v České republice, Maďarsku, Slovinsku a na Slovensku.

Z tabulky č. 9 vidíme, že zatímco odliv remitancí je zanedbatelný, jejich příliv postupně zesiluje.

Tabulka č. 9: Toky remitancí (v mil. USD) a podíl na HDP (v %), 2000–2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
příliv	72	112	138	173	230	381	483
podíl na HDP	0,9	1,4	1,5	1,6	1,7	2,4	2,4
odliv	7	8	7	8	14	20	29
podíl na HDP	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2

Zdroj: www.worldbank.org/prospects/migrationandremittances, databáze DSI World Statistics, vlastní výpočty

6. ESTONSKO

Podle údajů Eurostatu dosahoval počet cizinců v Estonsku²⁷ v roce 2000 274 tisíc, zatímco v roce 2007 236 tisíc, což znamená mírný pokles podílu na celkové populaci z 20 % na 18 %.²⁸ I

Podle ročenky Výboru pro estonské občanství a migraci disponovalo platným povolením k pobytu na začátku roku 2005 necelých 245 tisíc osob,²⁹ 94 % z nich tvořili občané Ruské federace a 3 % občané EU (EWCO, 2007). Z tohoto počtu bylo ekonomicky aktivních 92 %. Vzdělanostní struktura cizinců byla v tomto roce následující: 8,5 % uvedlo základní vzdělání, 54 % vzdělání sekundární a zbytek, tj. 37,5 % vzdělání terciární.³⁰

Údaje o pracovních migracích čerpáme z databáze LABORSTA a jsou dostupné pouze data o stavu mezi lety 1997 a 2003. V roce 1997 pracovalo v Estonsku 125 600 cizinců (podíl 18,5 % na pracovní síle), v roce 2003 110 900 cizinců (podíl 17 % na pracovní síle). Největší je opět podíl Rusů, který se pohyboval kolem jedné třetiny.

Přes lepší vzdělanostní strukturu cizinci (především Rusové) obecně obsazují ve srovnání s Estonci méně kvalifikované pozice.³¹ Mnoho občanů republik bývalého SSSR bylo vysíláno do Estonska na práci v odvětvích, která produkovala výrobky pro celý Sovětský svaz. Po získání nezávislosti mnoho těchto pracovníků zůstalo v Estonsku a doplňuje pozice nekvalifikovaných pracovníků. Mnohé z těchto pracovníků také na trhu práce znevýhodňuje neznalost estonštiny. Většina cizinců se uplatňuje v průmyslu, dopravě a obchodu.

Emigrační potenciál Estonců není velký. Z několika průzkumů veřejného mínění vyplývá, že není mnoho občanů, kteří by měli v úmyslu opustit zemi (EWCO, 2007). Od začátku 90. let byla emigrace z Estonska do zemí EU permanentně nízká. Na začátku tisíciletí dokonce (zřejmě v souvislosti s příznivým ekonomickým vývojem) klesala. Přes 60 % potenciálních migrantů má sekundární vzdělání a 13 % terciární. Podle informací Eurostatu v roce 2001 pobývalo mimo zemi původu kolem 16 700 estonských občanů, kteří se zdržovali hlavně ve Finsku, dále pak v Německu a Švédsku.

---

²⁷ Vzhledem k nedostatku statistických dat nebudeme tuto kapitolu dělit na celkové a pracovní migrace.

²⁸ Data o počtu cizinců jsme čerpali z databáze Eurostatu, údaje o celkové populaci z databáze Statistického úřadu Estonska.

²⁹ V této části pracujeme se stavovými ukazateli.

³⁰ Vzdělanostní struktura cizinců byla příznivější než vzdělanostní struktura domácích pracovníků.

³¹ Ve studii *Employment and working conditions of migrant workers – Estonia* se to označuje jako zaměstnanecká segregace.

Z poslední tabulky tradičně popisující toky remitancí, můžeme formulovat podobné závěry jako v případě předešlých dvou baltských zemí.

Tabulka č. 10: Toky remitancí (v mil. USD) a podíl na HDP (v %), 2000–2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
příliv	3	9	19	51	167	265	402
podíl na HDP	0,1	0,2	0,3	0,5	1,4	1,9	2,4
odliv	3	2	5	18	26	50	76
podíl na HDP	0,1	0	0,1	0,2	0,2	0,4	0,5

Zdroj: www.worldbank.org/prospects/migrationandremittances, databáze DSI World Statistics, vlastní výpočty

ZÁVĚR

V posledních letech sílí ve všech sledovaných zemích migrační pohyby. Ekonomický význam pracovních migrací je různý. Největším počtem cizinců na domácí pracovní síle se vyznačuje Lotyšsko a Estonsko, což však není dáno atraktivností těchto ekonomik pro cizí migranty, ale historickými důvody (přítomností silné ruské národnostní menšiny). Pracovní imigrace jsou ekonomicky významné ve Slovinsku, kde podíl cizinců přesahuje 5 % domácí pracovní síly. Imigranti se zde uplatňují v kvalifikovaných a nekvalifikovaných dělnických profesích a službách, o které nemají domácí pracovníci zájem a zaplňují tak mezery na slovinském trhu práce. V ostatních zemích podíl pracovních imigrantů (i přes růst v posledních letech) nedosahoval významnější úroveň, která by umožňovala hodnotit ekonomické dopady. Mzdová úroveň v těchto zemích stále není pro potenciální migranty dostatečně atraktivní.

Ve všech sledovaných zemích došlo po vstupu do EU k zesílení odlivu domácích pracovníků na zahraniční trhy práce. Tato tendence byla zvláště významná v obou balkánských státech. Odchod části domácí pracovní síly sice může v podmínkách vysoké nezaměstnanosti zmírnit napětí na domácím trhu práce, pokud ale dochází k významné nenávratové emigraci vysoce kvalifikovaných pracovníků, může domácí ekonomiku poškodit. Například v případě Bulharska se v některých pracích zmiňuje fenomén odlivu mozků. Masivní pracovní emigrace má v těchto zemích další negativní důsledek, který může ohrozit ekonomický růst; dochází k prohlubování nerovnováhy na domácích pracovních trzích (v rámci určitých profesí) a akutnímu nedostatku pracovníků. Na druhou stranu příliv remitancí do těchto ekonomik může být zdrojem ekonomického růstu.

POUŽITÁ LITERATURA:

BADESCU, G. (2004): Romanian Labor Migration and Citizenship. Dostupný z: <http://www.cenpo.ro/files/01%20Migration.pdf>.

BALEV, I. (rok neuveden): Development of international migration in Bulgaria in the last decade of the 20th century and its consequences on the country's population. Dostupný z: <http://www.demobalk.org/conferences/fr/resume/S3.BALEV.doc>.

BOTEZATU, M. (2005): Labour Migration and its Impact on Domestic Economy – the Case of Romania. Dostupný z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=995425#PaperDownload.

EWCO (2007): Employment and working conditions of migrant workers. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions 2007. Dostupný z: <http://www.eurofound.europa.eu/docs/ewco/tn0701038s/tn0701038s.pdf>.

EWCO (2007): Employment and working conditions of migrant workers - Estonia. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions 2007. Dostupný z: <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0701038s/ee0701039q.htm>.

EWCO (2007): Employment and working conditions of migrant workers - Slovenia. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions 2007. Dostupný z: <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0701038s/si0701039q.htm>.

EWCO (2007): Employment and working conditions of migrant workers - Bugaria. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions 2007. Dostupný z: <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0701038s/bg0701039q.htm>.

EWCO (2007): Employment and working conditions of migrant workers - Romania. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions 2007. Dostupný z: <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0701038s/ro0701039q.htm>.

EWCO (2007): Employment and working conditions of migrant workers - Lithuania. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions 2007. Dostupný z: <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0701038s/lt0701039q.htm>.

EWCO (2007): Employment and working conditions of migrant workers - Lithuania. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions 2007. Dostupný z: <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0701038s/lv0701039q.htm>.

FRANC, A. (2006): Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice. WP č. 22/2006. Brno: CVKSČE 2006. ISSN 1801-4496.

GRUZEVSKIS, B. (2004): Labour Migration in Lithuania. Dostupný z: <http://www.cenpo.ro/files/05%20Migration.pdf>.

HAMBURG INSTITUTE OF INTERNATIONAL ECONOMICS (2007): Lithuania. Country Profile. 2007, č. 7. Hamburg: HWWI. Dostupný z: <http://www.focus-migration.de/Lithuania.1257.0.html?&L=1>.

HAMBURG INSTITUTE OF INTERNATIONAL ECONOMICS (2007): Romania. Hamburg: HWWI 2007. Dostupný z: <http://www.focus-migration.de/Romania.2515.0.html?&L=1>.

IVANOVA, P. (2007): Migration Report for Bulgaria. Dostupný z: <http://netbuzzing.blogspot.com/search/label/migration%20and%20integration>.

KRISJANE, Z., BAULS, A., EGLITE P. (2004): New Trends of International Migration in Latvia during the Transition Period. Dostupný z: http://www.irpps.cnr.it/ricmob/web_conf/download/Krisjane_Bauls_Eglite_paper.pdf.

MANSOOR, A., QUILLIN, B. (ed.) (2006): Migration and Remittances. Eastern Europe and the Former Soviet Union. The World Bank 2006.

SIPAVICIENO, A., KANOPIENE V. (1997): Foreign labour in Lithuania: Immigration, employment and illegal work. Dostupný z: <http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/imp/imp31.pdf>.

ZUKAUSKIENE, R. (2005): Active Civic Participation of Immigrants in Lithuania. Dostupný z: <http://www.uni-oldenburg.de/politis-europe/download/Lithuania.pdf>.

Další internetové zdroje a databáze:

Národní statistické úřady:

Statistický úřad Slovinska, dostupný z: <http://www.stat.si>.

Národní institut statistiky, Rumunsko, dostupný z: <http://www.insse.ro>.

Národní statistický institut, Bulharsko, dostupný z: <http://www.nsi.bg>.

Centrální úřad statistiky, Litva, dostupný z: <http://www.stat.gov.lt>.

Centrální statistický úřad Lotyšska, dostupný z: <http://212.70.168.100/satr/aorg.htm>.

Statistický úřad Estonska, dostupný z: <http://stat.ee>.

Databáze DSI World Statistics.

Databáze Eurostatu, dostupný z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>.

Databáze LABORSTA, dostupný z: <http://laborsta.ilo.org/>.

Databáze Světové banky Migration and Remittances, dostupný z: www.worldbank.org/prospects/migrationandremittances.